



Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: The Power of Nations: the political economy of international relations

Baehr, P.R.

Citation

Baehr, P. R. (1978). Boekbespreking van: The Power of Nations: the political economy of international relations. *Acta Politica*, 13: 1978(3), 389-391. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451901>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451901>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

men teksten zijn niet van commentaar voorzien, omdat, aldus Meuwissen, het beter is een Stuycken, een Krabbe, een Van Maarseveen maar voor zichzelf te laten spreken: een ieder vorme zijn eigen mening. In zijn voorwoord geeft Meuwissen daarnaast een samenvatting van het proefschrift van de in tekstenverzameling wat onderbedeelde staatsrechtsgeleerde Van der Hoeven die in 1958 met zijn dissertatie De plaats van de grondwet in het constitutionele recht zulk een vernieuwend, niet door iedereen gewaardeerd, elan gaf aan de bestudering van het staatsrecht en meer in het bijzonder aan de studie van de grondwet. De verzameling wordt afgesloten met een nawoord van Boukema, getiteld Herziening Halfweg, waarin hij een kort overzicht geeft van vroegere discussies ten aanzien van het fenomeen grondwet en vervolgens ingaat op de hangende procedure van grondwetsherziening. Hij eindigt in navolging van de Raad van State met de suggestie om de raadpleging van de kiezers bij de herziening van de grondwet achterwege te laten; de twee lezingen en de versterkte meerderheid bij tweede lezing dienen te worden gehandhaafd.

De beide auteurs zijn zeer zeker in hun bescheiden opzet geslaagd. De opgenomen teksten voldoen in het algemeen aan het gestelde criterium. In de verzameling zijn verschillende teksten opgenomen die niet in alle juridische bibliotheken gemakkelijk voor handen zijn, zoals de oraties van B. C. de Savornin Lohman van 1912 en Rijpperda Wierdsma van 1948 en de belangrijke Rede van G. van den Bergh (in de inhoudsopgave ten onrechte als Van den Berg vermeld) in 1953 over Herziening der herziening. De teksten geven een evenwichtig beeld van de verschillende benaderingen van het gestelde probleem. Bij het doorlezen en doorbladeren krijg je wel het gevoel dat alles of vrijwel alles over het onderwerp grondig is gekauwd en herkauwd. Het is daarom jammer dat Van der Hoeven's verfrissende dissertatie alleen (te) kort werd samengevat in het Voorwoord; zijn proefschrift blijft een pure noodzaak naast deze Tekstenverzameling. Een belangwekkend onderwerp dat voorts in verschillende van de teksten (en in het Voorwoord) ter sprake komt is grondwetsinterpretatie, dat in het door civilisten gedomineerde Nederland in het algemeen stiefmoederlijk is behandeld.

Naast woorden van waardering passen ook wat kritische noten. Ten eerste het ontbreken van buitenlandse literatuur: met alle begrip voor de door de auteurs gegeven argumentatie alles wat buitenlands is ter zijde te laten moet het mij van het hart dat daarmee de waarde van de bundel toch is verminderd. De plaats van de grondwet in het constitutionele recht is een algemeen staatsrechtelijk probleem dat, zoals de auteurs zelf erkennen, verder reikt dan Nederlands grenzen. Juist buitenlandse literatuur, waarvan Meuwissen in zijn Voorwoord een zeer beknopte aanduiding geeft, is voor Nederlandse studenten minder gemakkelijk toegankelijk. Een bloemlezing van deze literatuur met daaraan gekoppeld verklarende commentaren tezamen met enkele 'toppers' uit de Nederlandse staatsrechtsproductie lijkt mij uitermate waardevol en zou de studenten hebben geholpen bij het leren waarderen van het universele karakter van het gestelde probleem.

De vraag rijst verder of en in hoeverre wij blij moeten zijn met het verschijnen van dit soort tekstenverzamelingen. De auteurs hebben met hun werk het doctoraal-onderwijs in het staatsrecht (en wellicht ook de politicologie) willen dienen. De vraag is evenwel of voor hun werk niet ook geldt wat volgens auteurs voor handboeken geldt, n.l. dat het tegelijkertijd te veel en te weinig geeft. Teveel omdat alleen in een apart aan Grondwet en grondwetsherziening te wijden seminar of werkcollege dit boek zou kunnen worden doorgeploegd; te weinig, omdat de verzameling niet de

relevante buitenlandse literatuur vermeldt, zelfs daarnaar niet direct verwijst, afgezien van de beschouwingen van Meuwissen. Bovendien stellen moderne reproductie-technieken docenten in staat voor hun doctoraalstudenten die artikelen te kopiëren die niet of niet voldoende in de faculteitsbibliotheken aanwezig zijn. Veel aanleiding om deze bundel voor te schrijven bestaat er dan ook niet.

Laat ik besluiten met een wat optimistischer noot. Onder degenen wier beschouwingen in deze verzameling zijn opgenomen bevindt zich slechts een politicoloog, t.w. Daudt. Zijn artikel Waarom Eigenlijk? (2 Acta Politica 135 (1966)), dat geschreven was n.a.v. de proeve van een nieuwe grondwet is een politiekwetenschappelijke eenling in het koor van bijdragen van juristen. Niettemin is kennisneming van de tekstenverzameling in haar geheel voor politicologen van belang, omdat uit de verzameling heel duidelijk blijkt dat vooral sinds Van der Hoeven's proefschrift van 1958 vele staatsrechtbeoefenaren hebben gebroken met een historisch-dogmatische grondwetsopvatting. Sindsdien is het bon ton, zoals Meuwissen zegt, de politieke dimensie binnen het staatsrecht te betrekken. Bovendien is het nadenken over het object en de methoden van het staatsrecht sterk gestimuleerd. Naast het boek van Van der Hoeven zijn hier vooral de geschriften van Burkens, Van Maarseveen en Meuwissen zelf van belang. Er is nog steeds een kloof tussen staatsrechtbeoefenaren en politicologen, maar vanuit het staatsrecht bestaan zeer zeker de wens en de bereidheid die kloof te overbruggen.

De tekstenverzameling Grondwet en Grondwetsherziening is een belangwekkend initiatief. Ik zie uit naar volgende delen in deze nieuwe reeks in de stille hoop dat met voorgaande kritische opmerkingen zal worden rekening gehouden.

Tenslotte meen ik dat het van een te grote bescheidenheid getuigt, dat de samenstellers niet het artikel van Meuwissen over 'Constitutionele Problematiek in West-Europa' (13 Civis Mundi 59 (1974)) hebben opgenomen; in dat artikel gaat Meuwissen immers veel dieper in op verschillende problemen, die in zijn Voorwoord bij de Tekstverzameling te summier aan bod komen.

C. Flinterman

Klaus Knorr, *The Power of Nations: The Political Economy of International Relations*. New York (Basic Books, Inc.), 1975, x, 353 blz., \$ 16,95.

Klaus Knorr is hoogleraar in de internationale betrekkingen in Princeton. Hij is sinds vele jaren redacteur van het beste wetenschappelijke tijdschrift op het gebied der internationale betrekkingen, *World Politics*, en heeft een aantal boeken over machtsproblemen in de internationale politiek op zijn naam staan.¹ In zijn nieuwe boek behandelt hij, na een tweetal inleidende hoofdstukken resp. over macht en invloed en over de relatie tussen buitenlandse politiek en nationale belangen, de grondslagen ('bases') van militaire en economische macht en hun toepassing (hoofdstukken 3 t/m 6). In de verdere uitwerking gaat hij in op economische macht in economische en militaire hulpverlening (hoofdstuk 7), internationale interdependentie (hoofdstuk 8) en imperialisme en neokolonialisme (hoofdstuk 9).

De schrijver is in zijn opzet ('to contribute to knowledge and understanding' en 'to synthesize a great deal of the knowledge already available' - p. ix) geslaagd. Het is een 'rijk' boek geworden, rijk aan ideeën benevens een kritische analyse van bestaande theorieën. Dat laatste geldt met name voor veel van de zgn. imperialisme

theorieën die door Knorr met veel kennis van zaken worden besproken en vakkundig ontleed. Het boek is 'a-theoretisch' in de zin dat het de auteur er niet in de eerste plaats om te doen is een eigen theorie aan de man te brengen. Hij beperkt zich wat dat betreft tot het formuleren van een aantal (deel)hypotheses. Een voorbeeld daarvan is zijn stelling dat economische motivatie als oorzaak van oorlog sedert de Tweede Wereldoorlog aan belang heeft ingeboet (p. 123), hetgeen hij, gezien zijn twijfels aan de 'feasibility of convincing statistical proof', probeert af te leiden uit door hem geobserveerde 'converging trends'. Voor het overige is Knorr overwegend sceptisch in zijn benadering. Hij toetst bestaande theorieën (die hij goed kent) aan de werkelijkheid (die hij ook goed kent) en komt dan meestal zelf uit op een soort middenpositie. Een voorbeeld daarvan vindt men in het laatste hoofdstuk, waar hij vooruitzichten voor de toekomst bespreekt. Hij stelt daar tegenover elkaar enerzijds de (pessimistische) visie dat oorlog en veiligheidsproblemen de internationale politiek zullen blijven beheersen, en anderzijds de (meer optimistische) gedachte dat dankzij nieuwe politieke organisatievormen oorlog, nationale militaire macht en veiligheidsproblemen in de toekomst als achterhaald zullen worden beschouwd. Hij zegt er dan zelf van:

'The views of this author do not place him in either camp. We concluded that the utility of international military power has been declining in recent decades and that this constitutes an important and, hopefully, promising change. But we also found that this development so far has not progressed to a point at which military power has ceased to be a crucial factor in structuring international relationships. The high aggregate level of world expenditure on military forces is in keeping with this assumption. The military autonomy of states is still intact' (pp. 320-321).

Knorr maakt een belangrijk onderscheid tussen vermeende macht ('putative power' en gerealiseerde macht ('actualized power') en wijst er terecht op dat er in het spraakgebruik nogal wat verwarring bestaat op dit punt. Mensen zijn vaak geneigd legers of nationale rijkdom als 'macht' op te vatten en verbazen er zich dan over als een mogendheid met veel macht, op deze wijze gedefinieerd, er soms niet in slaagt een minder machtige te onderwerpen. Toch lijkt hijzelf enigszins in deze val te lopen, als hij een eindje verder in het boek de beperkingen van de Amerikaanse macht in de oorlog in Vietnam onder de loupe neemt. Terecht wijst hij erop dat de Amerikaanse strijdkrachten ongeschikt bleken in termen van opleiding, uitrusting en moreel voor het voeren van deze oorlog. Het is echter niet zo zeker dat hij gelijk heeft, als hij beweert dat het gebruik van nucleaire wapens tot een snelle beslissing zou hebben geleid en dat slechts politieke en morele overwegingen de Amerikanen zouden hebben afgehouden van het gebruik van deze wapens. Het is immers de vraag of nucleaire wapens — nog geheel afgezien van de morele toelaatbaarheid en de politieke repercussies — een effectief wapen in deze strijd zouden zijn geweest. De oorlog in Vietnam is juist een voorbeeld van de eerder door Knorr zelf opgeworpen paradox: het in allerlei opzichten veel 'machtiger' Amerika bleek in feite niet in staat de Noordvietnamese tegenstander op de knieën te krijgen. Dat ziet Knorr overigens zeer goed in, als hij vaststelt dat de Verenigde Staten voor deze oorlog eigenlijk over de *verkeerde* machtsmiddelen beschikten:

'The one asset that the United States had in abundance — sheer economic and technological resources — was not at a premium in this kind of politico-military encounter; the overuse of this asset, for lack of suitable political and ad-

ministrative capabilities, could only cause endless and massive destruction. Indeed, leaving aside the key question of whether or not American intervention was justified as a matter of national interest, when American leaders decided to intervene militarily, they were overestimating American capabilities' (p. 77).

De Amerikaanse interventie in Vietnam illustreert nog weer eens de moeilijkheden waarvoor onderzoekers komen te staan, als zij nationale militaire macht proberen te meten, om daarmee tot internationale vergelijkingen te komen. Zoals anderen voor hem, komt ook Knorr tot de conclusie dat het bruto nationaal product (GNP), bij ontstentenis van betere indicatoren, de beste beschikbare indicator van nationale militaire macht blijft.²

De auteur wijdt enkele lezenswaardige passages aan de problemen van toekomstverkenning op het terrein van de internationale betrekkingen (pp. 66-67). Ook hier geldt echter weer dat hij sterker is in het noemen van de problemen dan in het aangeven van mogelijkheden tot oplossing van die problemen.

Een verklaring van de Amerikaanse buitenlandse politiek in strikt economische termen wordt door Knorr van de hand gewezen als zijnde in strijd met de feiten. Hij ontkent dat de Amerikaanse buitenlandse politiek uitsluitend of zelfs maar in overwegende mate gedictieerd wordt door de belangen van het Amerikaanse zakenleven. De politieke kosten van economische interventie in met name de landen van de Derde Wereld wegen niet meer op tegen veronderstelde economische voordelen. Met tal van voorbeelden toont hij aan hoe de Amerikaanse presidenten zich ook binnenslands gekeerd hebben tegen de uitdrukkelijke belangen van het zakenleven. Men zou het ook anders kunnen zeggen: de belangen van diverse takken van het Amerikaanse zakenleven lopen zo sterk uiteen (importeurs vs. exporteurs, kleine en middelgrote bedrijven vs. 'big business', diverse lokale belangen) dat het zeer moeilijk, zo niet onmogelijk is eenduidige Amerikaanse economische belangen te identificeren. Zoals op andere terreinen geldt ook hier dat de overheid uiteindelijk moet trachten in haar beleid met zeer uiteenlopende, met elkaar wedijverende belangen rekening te houden. Dat is de achtergrond waartegen Knorr zijn analyse geeft van internationale interdependentie en van imperialisme en neokolonialisme. Het is een analyse die veel kritiek bevat op de door de Verenigde Staten en door de regeringen van veel ontwikkelingslanden gevoerde politiek, maar zich tegelijkertijd scherp afzet tegen (neo)Marxistische visies.

Wie belangstelling heeft voor een onorthodoxe, kritische, op de realiteit gebaseerde kijk op de internationale economische verhoudingen, zij dit nieuwe boek van Klaus Knorr van harte aanbevelen!

P. R. Baehr

- 1 *The War Potential of Nations* (1956), *Military Power in the Nuclear Age* (1966), *Power and Wealth* (1973).
- 2 Vgl. o.a. Klaus P. Heiss et al., *Long Term Projections of Power* (Cambridge, Mass., 1973), p. 43 en Robert W. Cox & Harold K. Jacobson (eds.), *The Anatomy of Influence: Decision Making in International Organization* (New Haven & London, 1973), p. 437.